

SZEMBEN A MESTERREL

*Együttműködés és intimitás H. D. és Freud kapcsolatában**

Susan Stanford Friedman

Manapság a klasszikus pszichoanalízisről az „üres felület”-ként működő analitikus jut eszünkbe: a visszafogott, távolságtartó, nem bevonódó szakember; személyes jelenlétének hiánya elősegíti az analizált személy áttételes érzelmeinek megjelenését. Az analitikus és az analizált kapcsolatát szigorúan, Samuel Lipton szavaival a „pszichoanalitikus formalizmus” szerint szabályozták.¹ Ez egyébként Freud pszichoanalitikus technikával kapcsolatos saját kijelentéseiből származik. Ahogy Freud írja 1912-ben: „az analitikusnak nyugodt, csendes figyelemmel kell jelen lennie, a szabadon lebegő figyelemmel”.² Az analitikus és analizált közötti intimitást elítélve így ír: „az orvosnak elérhetetlennek, megközelíthetetlennek kell lennie a páciens számára, és mintegy tükörként, csak azt adhatja vissza, amit megmutattak neki”.³ A hierarchikus orvos-beteg modellre alapozva Freud azt tanácsolja (megdöbbentő fallikus áthallásokkal): az analitikusnak „félre kell tennie minden érzését az analízisben, és mint a jó sebész, egyetlen célra kell koncentrálnia – hogy az operációt legjobb képességei szerint végrehajtsa”.⁴ A pszichoanalitikusnak, mint egy tükörnek, el kell nyomnia minden saját vágját, hogy az áttétel és az ellenállás pszichodinamikájának – az analízisbeli dráma leglényegesebb elemeinek – helyet adjon. Sebészként az analitikus az elméletét használja szikének, hogy a páciens sebezhető és érintetlen lelkének védekezését leküzdje.

* A fordítás alapjául szolgáló kiadás: Susan Stanford Friedman: „Against Discipleship: Collaboration and Intimacy in the Relationship of H. D. and Freud”. In: *Literature and Psychology*, 1987/3-4. Vol. XXXIII, pp. 89–108.

H. D. összesen öt hónapig tartó (1933–34 között zajló) analízise nagy kihívást jelent ennek a hierarchikus modellnek, mely az analitikust az analizált fölé helyezi; a szubjektivitás helyett objektivitást, az érzések helyett távolságtartást, a tapasztalati élmény helyett elméleteket tart elsőrendűnek. H. D. mint modern író, költő, esszéista – és levelezőpartner – sokkal többet és mélyebben ír Freuddal való analíziséről, mint Freud bármelyik más páciense.⁵ Leginkább társához, Bryherhez Bécsből írt viszonylag spontán, szabad, naponta váltott leveleiből derül ki véleménye: az analízisben Freud egyszerre volt érzelmes és objektív analitikus, aktív és passzív, intenzíven személyes és személytelen. Korábbi szerelmének, Kenneth Macphersonnak így fogalmaz: „A lehető legérzékibb, buja *vers libre* kapcsolatam van Freuddal” (1933. április 1.). A *vers libre* [szabadvers] sokatmondó kifejezés. Franciául a rím nélküli, szabálytalan, belső érzésekből és vágyakból fakadó verset jelenti. H. D. maga is erről a versformáról volt híres, amely radikálisan szemben állt a huszadik század költészetével. Vágy, improvizáció, a konvenciók áttörése, mind jelen voltak H. D. és Freud kapcsolatában. Szó sem volt sebészi műtétről, két teljesen involválódott zseni együttműködése volt ez – a kreatív nő és az intellektuális, tekintélyes apafigura találkozása. Keresztülhatoltak emlékek, álmok, víziók szilánkjain, hogy a költő múltját rekonstruálják. Mindez – George Moraitis szavaival élve – az utókort is szolgálta, egyfajta „egyezség volt a jövőért” – hiszen a drámában szereplő mindkét fél tisztában volt vele, hogy együttműködésük a történelemben elfoglalt helyüket formálja az utókor számára.⁶

John Gedo szerint Freud virtuóz, improvizatív működés módja már önmagában kizárja, hogy H. D. „analízisként” tapasztalja meg az eseményeket. „Soha ne feledjük – figyelmeztetett –, hogy Freud *különlegesen atipikus* módon kezelte H. D.-t: a virtuóz improvizáció egy nem hétköznapi személyiség szükségleteinek szolgálatában állt. A napjainkban alkalmazott kritériumok szerint az ilyen kezelési folyamat nem is nevezhető »ps[zicho]-a[nalízis]«-nek, (még ha maga S[igmund] F[reud] művelte is!).”⁷ Én inkább úgy látom, hogy Freud jövőre irányuló kölcsönös együttműködése és teljes mértékben emberi, érzelmi kapcsolata H. D.-vel nem volt atipikus, csupán a pszichoanalízis későbbi értelmezői számára elfogadhatatlan. Bár töredezetek és kevésbé spontának, Freud más analizáltjainak (mint például Smiley Blanton, A. Kardiner, Joseph Wortis, a Farkasember, Helene Deutsch és Maryse Choisy) és kollégáinak (mint például Hanns Sachs és Ernest Jones) szóló írásai, beszámolóí megerősítik a H. D. által rajzolt portré történeti pontosságát.